Մ Ե Ղ Ո Ւ

8 ՐԴ ՏԱՐԻ
Թ 236

ՀԱՆԴԻՍ
ՇԱԲԱԹԱԿԱՆ

28 ՄԱՐՏ
1864

Ինչ որ լրագրոյս խմբագրութեան եւ տնօրէնութեան կը վերաբերի՝ պէտք է ուղղել առ ԴՈՐԹԱԿԱԼ ԼՐԱԳՐՈՅՍ Ա. ՀԱՅԿՈՒՆԻ. Անվճար նամակ կամ ծրար կը մերժըվի։

Օրագիրս ամեն շաբթու ՇԱԲԱԹ օրերը կը հրատարակվի։

Դին տարեկան 120 դուռուշ արծաթ։ — վեցամսեայ 70։ — եռամսեայ 40։ Մէկ թիւը 4 դուռուշ։ — Դուրս դրկըված Օրագրոյ ճամբու ծախքը առնողին վրայ է։ — Ծանուցման տողը 1 դուռուշ։

ԲԱԺԱՆՈՐԴՈՒԹԻՒՆՔ ԿԸՆԴՈՒՆՎԻՆ

Կ. Պոլիս. Օրագրոյս գրասենեակը, Մեծ—Նոր խանի վերի դուռ, թիւ 2։ — Զմիւռնիա. Պ. Ա. Ս. Խօճաեանի վաճառատունը։ — Տրապիզօն. Պ. Խաչատուր Էլմասեանի գրասենեակը։ — Թէքիրտաղ. Պ. Յարութիւն Պ. Ճամճեան։ — Նիկոմիդիա. Պ. Հաճի Յակոբ Նազարէթեան։

ԻՍԱՀԱՔԸ ՄԻԽԻԹԱՐԻՍՏ

ՓՐԻՍՏՈՍԻ Ս. ԵԿԵՂԵՑԻՆ ՈՒ ԱՆՈՐ ՀԱԿԱՌԱԿՈՐԴՆԵՐԸ

ԵՒ

ՄԻԽԻԹԱՐԱԹԱ

(վերջ. տես թիւ 235)

Պ. Փանոսեանին գրածը չարաչար մեկնըելով՝ հեղինակը Վրդիատոսի եկեղեցիին հակառակորդը ճանչվեր էր. Սակայն Պ. Փանոսեան սխալ հասկացողութիւն մը շակելու վրա թաց եւ ելաւ Մ[illegible] (վարձատրութիւն) անուն տետրակ մը հրատարակեց. տետրակ մը՝ որ իրաւամբ կրնանք իր աշխատասիրութեանց գլուխ գործոցը կոչել՝ հասուն խորհրդածութեանցն ու աշնուական եղանակին համար. վեհանձնաբար կը ջրե իր վրայ եղած ամբաստանութիւնն ու սխալ կարծիքը. տետրակ մը, որ ոչքան առաւել պատիւ կրնէ հեղինակին՝ նոյնչափ նուազ պատիւ կը բերէ Արծնական ժողովին եւ անոր առնետպետին. . . . . .

Պ. Փանոսեան իր վարձատրութիւն անուն տետրակովը բաւականապէս կարդարացընէ ինքզինքը եւ հեռու կը նետէ իր վրայ եղած սխալ կարծիքը. միայն մէկ տեղ մը կը սխալի մեծապէս. Ան սխալն երբոր կը զարմանայ թէ իր առաջարկած կարեւոր բարեկարգութեանց վարձքը Վրդիատոսի եկեղեցիին հակառակորդը ամբաստանվելը կըլլայ. ինքը դիանալու էր եւ իր փորձովն իսկ թէ՝ ազգին համար անշահասէր ոգւով աշխատողին վարձքը ասկէց լաւ չը պիտի ըլլար. եւ թէ՝ ինքը Ջամուրճեանին Արծնական ժողովէն գտած շնորհքը չը պիտի գըտնէր ամենեւին. Ա՛յ ստահելու չէր նաեւ բարեկամներու կեղծաւոր ժպիտին. աշխարհի մէջ քիչ են այն ազնիւ հոգիները, որոնք հալածանաց եւ վշտաց ընկերին ազատութեան եւ փառաւորութեան մէջ չիշեն եւ կարեկցին անոր. Ձայուն պէյութիւն տուեր են, քաշեր իր զաւակը կախեր է կըսեն պատառները.

Պ. Փանոսեան թող չը զարմանայ իրեն եղած վարձատրութեան վրայ. հապա ոչ թէ ամաչելու եւ փառաց, այլ հայրենեաց համար կռուող իրրեւ վարժ զօրական մը ամեն հարկ եղած տեղերը պատերազմելու թող փութայ, եւ օր մը իր աշխատութեամբը հայրենեացը յաղթութիւն մը վաստկըցընելու բաղդին հասնի՝ թող ուրախ ըլլայ, մարդկութեան պարտք մը հատուցած ըլլալուն համար.

Թող Պ. Փանոսեան չը ցաւի իր կարողութեան ներածին չափ ամեն առթիւ Ձայասաանեայց եկեղեցիին անոր պաշտպաններէն աւելի պաշտպանած ըլլալէն եւրը՝ անհատաստ ամբաստանվելուն եւ բամբասվելուն համար. Ձայ ազգին ճշմարիտ բարեկամներուն թէ հոս թէ Ռուսիա եւ թէ այլ ամենայն ուրեք տիտղոսը անհատատութիւնն եղած է. անոնք ալ խումբ մը Ձայոց ճիղվիթ պատուանունը տըւած են եւ կուտան. իսկ անոնց անհատատ չըլլալուն եւ ատոնց ստուգիւ ճիղվիթ ըլլալուն հաստատութիւնը եւ վճիռը ժողովուրդին ողջամիտ եւ խելահաս մասին թողլով՝ պէտք է պզդին ճշմարիտ բարեկամները անդողդողդ եւ յա-

բաւեւ աշխատին ի լուսաւորութիւն ժողովրդեան եւ այն առեն Պ. Փանոսեանին Մ՛իւքեահթարը պիտի ըլլայ ապագայ սերունդին երջանկութիւնն ու բարօրութիւնը, որուն կը ցանկանք բոլոր սրտով։

ԿՂԵՐԱՆՈՑ

Արօնական ժողովը մեռելին առջեւէն գնացող քահանաները փորուրար կրեն տէյի վճիռ տալէն եառքը, ազգային եկեղեցականներ հաստցընելու համար կղերանոց մը հիմնարկելու ձեռնարկութիւնն ըրեր էր, ինչպես որ Մասիսի մէջ կարդացինք։ Կղերանոց մը հաստատելու որոշումն ըրեր էր եւ ասոր ծախքն ալ եկեղեցականաց հոգաւարութեանը յանձներ էր։ Մասիսի մէջ ասի կարդալէն եառքը՝ անհամբեր կըսպասէինք տեսնելու թէ Հայոց մեծ մասամբ խեղճ եւ ազքատ կամ հազիւ ինքզինքնին եւ ընտանիքնին պահելու կարող եկեղեցականները ի՞նչպէս եւ ուստի՞ պիտի հոգային այս դպրոցին ծախքը։ Հապաղի մը եառքը իմացանք թէ Արօնական ժողովը համագումար եկեղեցական ժողով մը ընելով՝ հոն վաւերացընել տուեր է անոր իր որոշումը եւ կղերանոցին ծախուց ալ բիւրն ալ գտեր է։

Կղերանոցին ծախքը եկեղեցականք պիտի հոգային։

Ամեն եկեղեցիներու եւ ամեն վանքերու տարեկան տուրք մը տրվելու որոշում ըրեր է համագումար ժողովը եւ շուտ մը անոնցմէ իւրաքանչիւրին տալիքին չափն ալ որոշեր է։

Մեր բոլոր զօրութեամբը կը բողոքենք այս որոշման այս կերպ նախագատութեամբ մը հաստատուելուն դէմ։ Թէեւ մեր խելքը չը հասնիր թէ եկեղեցիները եւ վանքերը պիտի կրնա՞ն վճարել իրենց վրայ գրված տուրքը, բայց և այնպէս վճարեն նէ ալ չենք կրնար ընդունիլ վերոյիշեալ նախագատութիւնը, որով եկեղեցիներն ու վանքերը կղերին ստացուածքը պիտի համարվին, եւ եկեղեցականնե՛րը պիտի հոգան, կըսեն, կղերանոցին ծախքը եւ եկեղեցականք այն ծախքերուն հոգացվելուն տեղ կը ցուցընեն եկեղեցիներն ու վանքերը։ Հայ ազգը Պապական եկեղեցիին դրութիւնը չունի եւ իր ամեն եկեղեցիներն, ամեն վանքերն եւ ամեն կրօնական հաստատութիւններն իրն են եւ ոչ իր կղերինը։ Հայոց վանքերը Հայոցմէ կառուցված են, Հայոցմէ հոգացված եւ շատերն ալ կղերին ձեռքով կործանման մօտ հասած առեն, դարձեալ աշխարհականաց ձեռքով վերականգնված։ Հայ եկեղեցի, հայ վանք ամենքն ալ ազգինն են եւ անոնցմէ բան մը առնողը կամ առնել ուզողը՝ ազգէն առած կամ առնել ուզած կըլլայ եւ ոչ կղերէն։ Հայոց եկեղեցիներէն վանքերէն բան մը տրվի նէ՝ տուողը ազգը կըլլայ եւ ոչ կղերը։ ազգը իր ունեցածէն կու տայ, կղերը իր չունեցածէն եւ իրը չեղածէն բան մը չը կրնար տալ։

Հայկական եկեղեցւն դեղեցիկ յատկութիւններէն մէկն է ասի եւ Արօնական ժողովը կղերանոցի մը հաստատութեան պատրուակաւ պէտք չէ որ պարապ տեղը բառնալ փորձէ այս յատկութիւնը։ Մենք չենք սիրեր հաւատալ թէ Արօնական ժողովը յատուկ դիտմամբ ըրած ըլլայ ասի, որուն նպատակը Պապական կղերին պէս Հայ կղերն ալ անկախ, ճոխ, շուայլ եւ ժողովուրդէն հեռի եւ անոր անկարօտ եւ շատ անգամ ժողովուրդն անոր կարօտ ընել է, եւ որուն վախճանը միշտ ինքնին պատերազմ բանալ է կղերին եւ ժողովրդեան մէջ։ չենք ուզել հաւատալ, սակայն չենք ալ կրնար գործին հոդին, խորհուրդն ու հետեւութիւնը անտես ընել։ Երբոր կելնեն եկեղեցիներուն ու վանքերուն տալու տուրքը փոխանակ ազգէն ուզելու համագումար եկեղեցական ժողովէ մը կուզէ, չենք կրնար լռել եւ չը բողոքել Արօնական ժողովին՝ թերեւս յանդէտս ալ ըրած այս անտեղի առաջարկութեան դէմ։ Արօնական ժողովը կղերանոցին ծախքը եկեղեցականները պիտի հոգան ըսելէն եառքը՝ պէտք է որ անոնց բուն իսկ իրենց գրպանէն հանել տայ ստակը թէեւ դարձեալ ազգէն ելած կը համարվի։ չէ՞ թէ որ եկեղեցիներէն վանքերէն ստակ առնելով պիտի կանգնէ՝ պէտք է որ ազգէն ուզէ եւ ոչ թէ համագումար կղերական ժողովէ մը, որով թերեւս իր որոշման գործադրութիւնը քիչ մը դիւրանայ եւ մեր ալ ժողովուրդին ալ միտքը լոքը ինչ նուաղ գայթակղի այնպիսի ձեռնարկութեան մը մասին, որ քիչ վտանգաւոր չը կրնար ըլլալ ապագային մէջ ազգին համար, այսպիսի ծագում մը ունենալէն եառքը։

Թէեւ Արօնական ժողովը պարտական չը համարի զինքը ազգին առջեւ իր սխալած ըլլա-

լը խոստովանելու՝ արդէն ժողովուրդին խելա-
հաս մասը զինքը ամբաստանած է եւ ազգային
Ռաղաքական ժողովին Ասիսի միջոցաւ հր-
ատարակել տուած պաշտօնական ծանուցումն
ալ չը կրնար զինքը ազատել այն ամբաստանու-
թենէն։ Ա յս ծանուցումը առ այժմ միայն սա
արդիւնքը կունենայ որ միտքերը քիչ մը կը
հանդարտեցընէ եւ ամեն մարդ ապագային մէջ
այս գործին նկատմամբ ըլլալիք տնօրէնութիւն-
ները տեսնելու կսպասէ։ Ամեն մարդ հիմայ
այնպէս կուզէ հաւատալ թէ Ալբնական ժողո-
վին սխալմունքը շտկելու եւ շտկել տալու աշ-
խատութիւնը՝ Ռաղաքական ժողովին ինք ըն-
տանձնած է եւ կղերանոցի խօսքը երկրորդ ան-
գամ եղած տեղն այս անտեղութիւնը վերցած
ըլլայ պիտի։

Յ՝երեւս Ալբնական ժողովը ըսե՛ թէ իր ը-
րած՝ին Ա՝եղուէն զատ ոչ ոք այսպիսի մեկնու-
թիւն մը տուաւ։ ուստի ամենեքեան գոհ են
իրմէ։ եթէ այսպէս կը մտածէ՝ կրկին սխալման
կը մատնուի։ վասն զի իր որոշումն ըրած՝ին երկ-
րորդ օրը ազգը ամբողջ բողոքեց իրեն դէմ։ ազ-
գային եկեղեցիներու վանքերու եւ այլ ամեն
հաստատութեանց ելեւմտից բարւոք տնտեսու-
թեան հոգը ազգին յանձնարարութեամբը վը-
րան առնող ազգային Տնտեսական խորհուրդը,
որուն պարտական կը համարինք զմեզ մեր ե-
րախտագէտ սրտին խորին շնորհակալութեան
հաւատքը հրապարակաւ մատուցանել՝ի գի-
մաց ազգին, որի պաշտպան կեցաւ ազգային
իրաւանց եւ իր իրաւատութեան։ եւ յանուն
ազգին բողոքեց Ալբնական ժողովին՝ ինքնագը-
լուխ ազգային սրբազան հաստատութիւններէն
իրեն բաժին առնելու փորձին եւ ձգանգը դէմ։
Ալբնական ժողովը կղերանոցին համար եկեղե-
ցիներէն եւ վանքերէն ուզած օգնութեանը հա-
մար ազգին դիմելու միջոց՝ ազգին ելեւմտից
հոգն իրեն վրան առնող Տնտեսական խորհուր-
դին դիմելու էր։

Ա՛ռ այժմ կերեւայ որ Ռաղաքական ժողո-
վը միջնորդ եղած է Ալբնական ժողովին եւ Տըն-
տեսական խորհուրդին եւ պիտի աշխատի ատոնք
իրաւախոհ ընելու։

Ա՛ճ վասք պիտի ըլլայ Տնտեսական խոր-
հուրդին՝ եթէ առանց գործը ժողովուրդին
ձգելու ազգին իրաւունքը պաշտպանելու յա-
ջողի։

Ահա կղերանոցի մը հաստատութեան հա-
մար առ այժմ այսչափ են եղածները, եւ այս ա-
մենայն սկիզբն է երկանց։

Հայ դանք ըլլալիքներուն։

Շարն ընդ հուպ։

ՀԻՒՍԻՍԱՓԱՅԼ, ԵՐԿՐԱԳՈՒՆՏ ԵՒ ԱՐԵՒՄՈՒՏՔ

Ա՛ր 234 թուով իմացան ընթերցողք թէ
Հիւսիսափայլ օրագիրը նորէն սկսած է հրա-
տարակվիլ՝ի Մոսկվա գարձեալ խմբագրու-
թեամբ Պ. Ս. Ղազարեանցի եւ օգնականու-
թեամբ Պ. Մ. Ալբանդեանցի։ Պ. Նա-
զարեանց Հայ ազգին հազուագիւտ անդամնե-
րէն մեկը իր հմտութիւններովը, տաղանդովը,
ճշմարտասիրութեամբն ու հայրենասիրութեամ-
բը՝ հրապարակախօսութեան ասպարէզն իջնե-
լէն՝ի վեր նուազ տառապանք, նուազ ցաւ չը
կրեց իր հարազատ եղբայրներէն։ անոնց մըտ-
նութեանը ենթակայ եղաւ։ սակայն ազգին սէ-
րը չը վհատեցուց զինքը այս վատ թշնամինե-
րուն առջեւ և գարձեալ կը նուիրէ իր ծառա-
յութիւնը ազգին անխնայ և անյողդողդ սրի-
ութեամբ յամօթ և՝ի յաւետահատութիւն այն
անհոգի հայերուն, որոնք իրենց խելքին կար-
ճութեամբը և տեսութեան տկարութեամբը
ազգին կեանքն ու փրկութիւնը հին գաղա-
փարներու իշխանութեան մէջ կը կարծէին։ Պ.
Նազարեանց ասոնց ամեն ձգտանց ամեն թշնա-
մութեանց հակառակ պատրեց լուսոյ դէմ
ձգված ոգիտութեան սեւ վարագոյրը և այսօր
գէթ Ռուսահայկակ հայազգիք երախտագիտու-
թեան խոստովանութիւնն՝ի բերան դնով՝ի լու-
սոյ աղբիւրը կը դիմեն՝ միշտ առաջնորդ խնդ-
րելով իրենց զանի՝ որ զերծնէք մութէն լոյս հա-
նեց, անգիտութենէ՝ի գիտութիւն առաջնոր-
դեց անոնց։ Պ. Նազարեանց գարձեալ յանձն
առաւ հրատէրը, և ահա երեւցաւ Հիւսիսա-
փայլ՝ հետեւեալ յայտարարութեամբ։

ՅԱՅՏԱՐԱՐՈՒԹԻՒՆ

Հիւսիսափայլը որ, ցաւալի է ասել, գրեթէ
մի ամբողջ տարի տխրատած դամուեցաւ կար-
ճել իւր գործակատարութիւնը, այժմ—վա՛ռ
եւ պատիւ մի քանի ազնուամիտ եւ լուսաւոր

Հայերի հոգաբարձութեան—պարձեալ սկսա նուէմ իւր մասնաւորական գործը, որ է, լինել հրապարակասօս բերան իւր ազգի ցաւի եւ ուրախութեան, նոյնոյն դաշտախարներին թարգմանութեան, եւրոպական դիտութեան եւ լուսաւորութեան միջնորդ, այն մեծահչիւռ ազգային սիրտքներին քարոզող, որ այսօր եգուց պարտ է հոգալ հայկական հասարակութիւնը Ռուսաստանի մէջ, եթէ կամեր (եւ պիտի կամեն) ներկայումս պատրաստել իւր բարոյական եւ մտաւոր գոյութեան համար մի սիւն հաստատութեան, այսինքն, մի լուսաւոր եւ առաքինի սերունդ ապագայ օրերի համար, մի գալոց ազգ, որ ուներ սիրտ զգալու իւր հայկական պատիւը եւ անպատուութիւնը մարդկութեան առաջեւ, որ ուներ միտք հասկանալու թէ մի ազգի մէջ առանձնականի օգուտը եւ վնասը անբաժանելի է հասարակաց օգտից—մի նոր, ազնիւ, վերածնող հայկական սերունդ։

Իւսիսափայլի հրատարակողը վերսին ոտք կոխելով մի բարի ձեռնարկութեան շէնքի վրայ, չի կամի տխուր նախագուշակութեամբ եւ արտուամ պատկերներով պղտորել իւր աչուքեան շրջանակը։ Նա կամի սիրող սրտով հաւատալ եւ յուսալ, որ մեր պատուելի հասարակութիւնը, միտս դնելով իւր յատուկ օգտին եւ հրաժարուելով անձնական փոքրոդի սխալերից, կը փութայ ձեռնտու գտնուիլ մի մտածնագրական գործի, որոյ միակ խորհուրդն է, իւր թերթեւատար թերթերի մէջ խօսք ու զրոյց առնել հայկական հասարակութեան հետ նորա կարեւոր եւ ամենակարեւոր սիրտքներին վրայ, թէ լմացական եւ թէ նիւթական մասին։ Մտածել եւ ուսանիլ պարտական է ներկայ ժամանակումս ամենայն մարդ եւ ամենայն ազգ։ Մենք չկամիմք, որ Իւսիսափայլ մի տարուայ բացառութիւն լինէին ընդհանուր դեղերիկ կանոնից։ Ընդհարս յառաջ է երթում, դիտութիւնը առաջաւ քննողութեամբ օրէ օր դուրս է հանում նորանոր ճշմարտութիւնք, հերքում անցած դարերի մոլորութիւնքը, աւելի լուսաւորում է կացութիւնում եւ արդարապես կշռում մարդկային հանճարի արդէն արած յայտնագործութիւնքը։ Ոչ մի ազգ չկայ եւրոպայում այս րոպէիս, որ չաշխատեր կամ լմացականապէս, կամ թէ նիւթապէս օգուտ քաղել իւր համար այժմեան դիտութեան ճոխ ու բազմամանեայ պտղաբերութենից։ Ընդհարը միայն ապրում է երկրի վերայ մի կատարեալ անմտութեան եւ անբնաւորութեան մէջ, ընդհարը միայն, անշարժ ու անփոփոխ մնում է նոյն տխուր վիճակի վերայ, ուր միանգամ գրել է նորա բարեհիւնը։ բայց մարդս եւ մարդկային ազգը իւր ստատուածեղէն բանականութեամբ կոչուած է չինել եւ զարգարել իւր երկնաւոր բնակարանը եւ կեանքը, այսինքն է, յառաջ խաղալ տիճանից դէպ ի տարիճան անվերջ ձգտողութեամբ դէպ ի լաւը եւ կատարեալը, յառաջ իւր հոգեւոր եւ մարմնաւոր բարին։ Ընդ մարդու եւ ազգի մէջ չկայ յառաջխաղացութիւն դէպ ի աղնիւը, գեղեցիկը եւ բարին, այն տեղ չկայ եւ ոչինչ կենդանական շարժողութիւն։ այն տեղ մահ է, մեռելութիւն է— մի գերեզմանատուն փտած ու նեխած ոսկրներով։

Իւսիսափայլի քաղցր է հաւատալ եւ յուսալ թէ, լուսաւորութեան կարիքը մեր ժամանակներում դառնալով մի անհրաժարելի բան, մի հարկաւոր կենսական անունդ իւրաքանչիւր մարդու, մեծի եւ փոքրի համար, Իւսիսափայլն կը գտանուին աւելի ջերմեռանդ խնդրողք եւ ընթերցողք նոր նոր գրուածների այժմեան աշխատասիրութեամբ։ Իւսիսափայլի քաղցր է հաւատալ, թէ նորա սիրելի հայրենակիցքը այսու հետեւ թերթեւատութեամբ եւ անմտութեամբ իւրեանցից բաց մերժելու չէին այն պատուական եւ ազնիւ բարիքը, որ մեր օրերի եւրոպական դիտութիւնը պատրաստել է մարդկութեան վայելքի համար։ որ եւ հրատարակողը կամի իւր սովորական աշխատասիրութեամբ, հայկական ամանի մէջ ընծայել իւր ազգին։ Այս խնդրում եմ եւ աղաչում միայն որ նորա սիրելի Իւսիսափայլը մի փոքր ազատ ժամանակ եւ մի փոքր երկայնամիտ ուշադրութիւն գործ դնէին ընթերցասիրելով Իւսիսափայլի թերթերը։ որովհետեւ առանց ծամելու կուլ տալը ծանր է, անմարսելի քար է ստամոքսի համար, բայց ոչ կենսական անունդ։

Իւսիսափայլը կը հրատարակուի, ինչպես յառաջ ամեն ամիս, իւր տարեկան շրջանը համարելով անցեալ 1863 թուականի դեկտեմբերից։ Օրագրի քանակութիւնը կը լինի 3 իշ մինչեւ 4 թերթ մեծ ութածալ եւ արտաքին վայելչութեամբ թղթի ու տպագրութեան, ինչպես մինչեւ այժմ եղել է։ Տարեկան գինը հե-

ռաւոր քաղաքներէն համար է 10 մանէթ արծաթ հանդերձ ուղարկմամբ սուրհանդակի ձեռքով, իսկ Մոսկուայի մէջ 8 մանէթ 50 կոպ. հանդերձ հասուցանելով պատուելի սուցողներին։

20 Յունուարի 1864, Մոսկուա։

Ս. ՆԱԶԱՐԵԱՆՑ

Մեծ ուրախութեամբ կ՚լսենք թէ արժանապատիւ Պարապետ վարդապետ Մսպետ Հ. Նազարեանց Երեւելի անունով լրագիր մը հրատարակելու վրայ է Մանչեսթերին։ Կը փափաքինք որ լոսպը իրողութեան փոխուի. վասն զի համոզուած էինք որ Մեծապատիւ Հայրը իր բազմահմուտ գլխովը, բարի սրտովը եւ սահուն ու վարժ գրչովը կրնար մեծ օգուտ բերել ազգին. միայն կը ցաւէինք վախնալով որ ազգը զինքը գոհ չը պիտի կրնար ընել. գէթ ծախքը չը հայթայթելով իրեն այս ձեռնարկութեան մասին. այս երկիւղը ինքն ալ կը կրէ վարդապետը, եւ ահա նոյն երկիւղով առաջադրութեան ձեռնամուխ եղած իր երկրորդ թիւոյն առաջին յօդուածովը այսպէս կը բացատրէ.

Հետզհետէ եւ մինչեւ ցայսօր մեզ հասած բազմանորդաց ցանկերն, իրաւամբ սուսանական չըլլալէն զատ, խիստ վհատեցուցիչ են։ Արեւելքն, իսկզբանէ անտի ճոխութեան պարտէզ համարուած է, որպէս զի չըսեմ ճոռոմաբանութեան։ Մեր ազգն ալ արեւելցի ըլլով, նոյն կլիմայի զրոյնն, գոնէ, ըստ մասին, կը կրէ, եւ մտաւորական, բարոյական, քաղաքական եւ դիտական բարգաւաճմանց համար ընելիք նիւթական զոհերն տակաւին հոլերով եւ ցամաք բանիւք կկարծէ փոխարինել։ Զգիտեմ, այլք ինչպէս կը խորհին. ըստ իս, որ եւ իցէ ազգ եւ մանաւանդ ազգային Լրագիր, ազգի էական բարեաց համար զրուած Լրագիր, անիկայ գեռ անհաղորդ է ոչ միայն քաղաքական եւ ընկերական զարգացման, այլ եւ մտաւորական եւ դիտական յառաջադիմութեան։ Եթէ մեր դիտունն ըլլար Պարոն Զամուռճի պէս Զոհալ մրել եւ Հայերն Անգրալեռնեան ընելու դործիք ըլլալ՝ աւելի լաւ կսկսինք ըսել. «լաւ է առն միում կորնչիլ քան բոլոր ժողովրդեանս». եւ զրիչնիս չարդելով՝ աւելի պատուաւոր կհանպէինք Թոխարին ձեռք առնուլ եւ պարտէզ մշակել քան ազգաճանութեամբ մեր առօրեայ կենցաղն հայթայթել։ Մեր նպատակն չէր եւ չէ, ամէն Արեւագալի «լաւ առաւօտու» ըսելուն տեղ՝ այս կամ այն ազգի զօրութիւնն, մեծութիւնն, լրջութիւնն եւ առաքինութիւնն եւայլն, եւայլն, եւայլն բարեբանել։ Մեք, փառք աստուծոյ, ապրուստ ալ ունինք, պաշտօն ալ ունինք. եւ եթէ կամեցանք երկրագունդն հրատարակել, սակայն չկրնայինք երբէք մեր ուղղն փորել մեր ստամոքսն լեցնելու համար. այլ մեր նպատակն էր եւ է մեր Ազգի էական բարին։

Թէեւ մեր ազգն ցրուած գոլով դժուարաւ կըրնայ հաղորդութիւն ունենալ եւ Լրագիր սատնալ. սակայն կան այնպիսի կէնտրոններ, որք կարող են եւ՛ հաղորդութիւն ունենալ եւ՛ Օրագիր սատնալ մեծաւ դիւրութեամբ եթէ այլ ազգաց լրագիրներն ազգայիններէն վերագաս չհամարէին եւ ցուրտ անտարբերութեամբ ազգային Գրագիտաց իղձն ու փոյթն չդակոտոր չընէին։ Մեք եւս, թերեւս, դեռ ժամանակն եկած չհամարելով, այլ եւս պիտի յապաղէինք մեր մտագրութիւնն իմնձ իմնդութիւն Յիսուսեանց արբանեկաց եւ թիւնամեաց ազգային բարգաւաճանաց, եթէ դուրսերէն եկած հրաւէրներն, մանաւանդ Մանչեսթերի Պատուելի Հասարակութեան, մեր կամքն հօտի, արդիւնաւոր ձեռնարկութիւնն մեզ սիրտ չտային, որ, կէս մի, առ մեր նուաստութիւնն ունեցած սէրն եւ, կէս մի, իր եւ ամենուն ազգասիրութիւնն արդեամբ ցոյց տալու համար բաժանորդական ստորագրութիւն բացաւ եւ երկու, երեք ամսուան ծախքն հոգաց։

Վասն որոյ մեր հրապարակական գոհունակութիւնն Մանչեսթերի Ազգային Պատուելի Միաբանութեանն նուիրելով՝ երկրագունդն այսօրուընէ ընկըսեալ մամլոյ տակ կդնեմք գեղեցիկ յուսոյ դարնան ակնկալութեամբ։

Զմոռնամք հոս հարեւանցի յիշել որ անցեալ տարի մաշայարական ախտիւ հիւծեալ փարիզն եւ Թըրքահօս Մէճմուան Երկրագնդի արեւագալն խեղճատակութեամբ բարեւեցին, որոց առաջինն 8 սուի քմայական ծախք պատրուակ բռնելով 400 տողի չափ բանդագուշանք մրեց, որչափ որ փառալ Թոքեր կրնան ժայթքել, եւ երկրորդն արեւելեան չհայրաբանութեամբ հաճեցաւ կատակներ ընել եւ փայլաչօրեն ձրի խորհուրդ եւ դաս տալ։ Թէեւ անտեղի բանակռուութիւնն առելի է մեզ. այսու ամենայնիւ ամեն յարձակումն յարձակմամբ վանելն նուիրական պարտք համարելով՝ հետեւեալ Թուերուս մէջ պէտք եղածն կխօսիմք։

Պարոն Զամուռճիի հետ ալ քանի մի մանր հաշիւ ունինք, զորս կփութամք, անոր քաւարան երթալէն առաջ, աւարտել։ Երկու տարի առաջ, Դաշնոց Թղթոյ քննութիւնն եւ հերքումն իրեան ընծայելով մեք Զամուռճեանցմէ բառ առ բառ պատասխան պահանջեր էինք։ Նա երկար առեն խուսեւ համր մնալէն յետոյ, անցեալ տարի, իր պաշտպան եւ բարերար Լոյոլայէն առած արտօնագրոյ զօրութեամբն քանի մի նոր թշնամանք ուղղեց մեր

գէմ։ Գիտեմ ես, գիտէ եւ ամենայն մարդ, հայհոյելն պատասխանել չէ եւ ոչ տրամաբանել. սակայն մարդոց համար է այս եւ ոչ թէ Ցիսուսեանց արքանեակներուն . . . ինչ եւ իցէ, եթէ 1851 թուին գրածներս բաւական չսեպեր, 1864 ին վերստին առաջարկեց կիջնամք։

Երկրագունդն, իր անցեալ տարուան Յուլիսին հրատարակեալ պայմանաց համեմատ, ամեն պիտանի յօդուած, մանաւանդ աղգային, ընդունելու եւ տպելու յօժարութիւն ունի։ Արդ եւս կը յաւելումք որ չղագիր, պատուով եւ գժուարընթերց յօդուած ամենեւին չեմք ընդունիր. որովհետեւ գրաչարքն Անգլիացի գոլով՝ ամենամեծ դժուարութիւն կրկին զանոնք չարելով. եւ թէ այն յօդուածներն, զորս չեմք տպեր, կայրեմք եւ յետս չեմք դարձուներ։

Մարտի 12. 1864, Մանչեստեր։

Կ. Վ. ՇԱՀՆԱԶԱՐԵԱՆՑ

Յարդ լրագիրները յուսով եւ իրարու յոյս տալով ապրած են. Ա՛եղուն ալ ողջունելով Եվրոպա-նդը բարեմաղթութեանց տեղ յոյս կու տայ անոր, և կը դառնայ ընթերցողաց կ՛աղաչէ որ Երժանապատիւ վարդապետին յոյց համար ըրած այս իրաւացի գանգատը բառնալու աշխատին և այսուհետեւ փոքր ինչ ըղձալի խորհին աղգին ներկային և ապագային վրայ։

Երկրագունդը մեծապէս օգտակար կրնայ ըլլալ աղգին՝ եթէ աղգն ալ գիտնայ զանի ապրեցընել և անոր կեանքէն օգուտ քաղել։

Ըբեմոպոլիտ ալ Բարիզէն սկսաւ վերստին հրատարակվիլ դարձեալ Պ. Ս. Ոսկանի խմբագրութեամբ. այն անձին՝ որ դիշեր ցերեկ հայրենիք և ազատութիւն կ՛երազէ ու կ՛երկնէ. հսկայաքայլ յառաջդիմութիւն կը բաղձայ աղգին, և այս նպատակաւ փոքր ինչ խիստ է իր պահանջողութեանց մէջ. իր եռանդոտ բնաւորութեամբը կուզէ որ աղգը ցատկէ՝ մինչդեռ ուղիղ քայլելու նոր պիտի վարժի. մեծ բաներ կ՛ապասէ դեռ տղայ աղգէ մը. այսու ամենայնիւ կը ցանկանք որ ըլլայ ըստ սրտի իւրում, և կարելի ըլլայ իրեն տեսնել՝ ինչ որ կը փափաքի տեսնել։

ՈՒՍՈՒՄՆԱԿԱՆ ԽՈՐՀՈՒՐԴԻՆ Ա. ԳՈՐԾՈՂՈՒԹԻՒՆԸ

Ընցած օր քանի մը հաղուադիւտ անձեր տեղ մը նստած աղգին վրայ կը խօսէին. — հիմայ աղգին վրայ խօսողները հաղուագիւտ են—։ Եղբայր, ըսին իրարու. Քաղաքական ժողովին ըրածները ամեն շաբթու կը կարդանք լրագիրներուն մէջ. Արհնական ժողովին գործողութիւնները կը տեսնենք ամեն քննադատութեանց մէջ. Եւմմական և Տնտեսական խորհուրդները քարէն վայրէն ստակ ճարել, վերջին ասպիճան խնայողութիւն ընել և միւսլիւզ աղգի մը տուները տեղը հոգալն ու պահելը կը տեսնենք. Ղատաստանական խորհուրդը Երամեան ընկերութենէն իր իշխանութեան դէմ դարձող վեց եօթը հոգիին համար գանգատ ընելով իր պատուոյն նախանձախնդիր կըլլայ. Ա՛նուշ հոգաբարձութիւնը Արհնական ժողովը վանքերն աղգին ձեռքէն կերթայ կոր տեսի իրար անցեր, Ստակաց հոգաբարձութիւնը գիշեր ցերեկ կը տակ կը բնաւե աղգին գլուխն անցընելու. հիւանդանոցի հոգաբարձութիւնը 3—4 հարիւր հոգի հովով կը կշտացընէ, ասոնք ամենքն ալ քիչ շատ կաշխատին. անգին Ուսումնական խորհուրդ մը կայ, որ կայ ու չը կայ, անոր ձայնը ամենեւին չը լսվիր. անոր մէկ ըրածը չեմացվիր կամ չը տեսնըվիր. ան ի՞նչ կընէ։

— Ի՞նչ պիտի ընէ, պատասխանեց մէկը, գօտին կամրացնէ որ ձամբայ ելլէ՝ նէ՝ շուտ չը հոգնի։

— Զիմացաք եղբարք, ըսաւ այլ մէկը. գործողութեան սկսեր է, և տեսնելով որ իր դէմն եղնողները իրմէ զանգաղ են՝ յապաղկոտ են՝ անոնց ծանրաշարժութենէն աղգին գալիք վնասներուն առջեւն առնելու համար ուրիշ միջոցներու ձեռք զարկեր է.

Աղգային Ուսումնական խորհուրդը ամեն թաղական խորհուրդներու գլուխ և խնդրից որ մի առ մի իրեն իմացընեն թէ իրենց գպրոցին մէջ քանի աշակերտ կայ, քանի հատը վեսայու են քանի հատը հարսնցու, որ անոր համեմատ ընէ իր տնօրէնութիւնը. ի՞նչ ուսումնք դաս կը տրվին հոն, դասատուները ո՞րոնք են, ինչ ամսական կը վճարվի անոնց, դասատուները որոնց շինածներն են, դաս տրված հայերէնի քերականութիւնները տանը հոլով ունին թէ վեց, եւայլն եւայլն։

Թաղական խորհրդոց ամենամեծ մասը պատասխան չը տուին Ուսումնական խորհուրդին այս կարեւոր հարցմանցը։ Ուսումնական խորհուրդը երկար սպասելու ժամանակ չունէր.

ուսոի յիշեց թէ տեղւոք վարժապետոյ ընկե-
րութիւն մը կազմված էր, և այս ընկերու-
թիւնը այնպիսի ուժ մը ուներ՝ որուն առջեւն
առնել անհնար էր (՛) աս ընկերութիւնը ու-
զեր նէ մէկ օրուան մէջ Պօլսոյ և գաւառնե-
րէն մէկ քանիին դպրոցները ամենը մէկէն կը
գոցէր. ուզեր նէ՝ իր անդամներէն իւրաքան-
չիւրին ամսականը ինք կորոշէր, և Թաղական
խորհուրդներուն հրաման կը ղրկէր. այս ինչ
ուսման դասատուն 2500 ղուրուշ գին ունի,
կը վճարէք նէ թող գայ, չէ նէ ձեզի վարժա-
պետ չը կայ. վարժապետներէն մէկը դասա-
տեղ մը տալել կու տայ. ընկերութիւնը ուխտ
կընէ ամեն դպրոցի մէջ նոյն դասատեղով հա-
մար տալու. Թաղական խորհուրդներուն ի-
մաց կու տայ. այս ինչ ուսմունքը մեր վարժա-
պետներէն այս ինչին չընած դիրքին վրայ դաս
պիտի տրվի ձեր դպրոցներուն մէջ. ապա թէ
ոչ ձեզի վարժապետ չը կայ. Խեղճ Թաղական
խորհուրդները առ՛ի չբզդոյէ մարդու այս վար-
ժապետներէն ձեռքերնին կապած ծեծ կուտեն.
Ազատամնական խորհուրդը յիշեց այս գործառոյ
ընկերութիւնը և անոր ապաւինեցաւ Թաղա-
կան խորհուրդներուն դէմ. ուսոի անցած օր
գանի ժողովքի կանչեց. Ընոր հետ ինչ խոսե-
ցաւ չը գիտենք, թերևս Թաղական խոր-
հուրդներէն ուզած տեղեկութիւնները անկէ
ուզեց, թերևս ուրիշ պատուէրներ տուաւ
անոր, թերևս ահա ես և ահա դուն ըսաւ ա-
նոր, մեկտեղ աշխատինք մեկտեղ վայելենք.
վերջապես ինչ ըսաւ ըսաւ բանը անոր վրայ չէ.

Ազատամնական խորհուրդը վարժապետնե-
րուն հետ միացեր է.

Ըս ինչ ըսել է՝ թող ամեն մարդ մտածէ.
բան մը չը գտնէ նէ՝ յառաջիկային մէջ մենք կը
բացատրենք.

ԿԵԼԻՊՕԼՈՒՒ ԿՌԻՒԸ

Վրուխէ ա՛Օհանի այս առտուան հր-
րատարակված Թերթին մէջ երկար նամակ մը
կը կարդանք Կելիպօլուէն գրված՝ տեղին Հա-
յոց մէջ ծագած կռուոյն վրայ. միտքը առնե-
լով հոս կը դնենք.

Կելիպօլուի Հայոց մէջ վեճ մը կը ծագի
Սահմանադրութեան գործադրութեան մասին.
ժողովուրդը գործադրել կուզէ, մեկ քանի հո-
գիներ կընեղու հոգիներ դէմ կը կենան՝ իրենց
ազդեցութիւնը, իշխանութիւնը և վաստակը
չը կորսնցընելու համար. Ժողովուրդը կը վա-
վաքեր որ ասոնք ձեռքերնին քաշեն գործէ.
ասոնք թէեւ քիչուոր՝ բայց նոր բարեկարգու-
թեան իրենց պնդասակար ըլլալը գիտնալով, ոգւով
չափ դէմ կը կենային. ասկէ սկսաւ յառաջդի-
մականներու և յետադէմներու, կամ բուն մեր
գիտցած բառովը ըսենք լուսաւորեալներու ու
խաւարեալներու կռիւը. Ինչպես ամեն տեղ՝
հոն ալ խաւարեալները շատ քիչ էին.

Ռօտոսթոյի Արքեպիսկոպոսը, որուն թե-
մերէն է Կելիպօլուն ալ, Թադէոս Արքեպիս-
կոպոսը լսելով այս տեղին կռիւը, իր քարոզ-
չար Առաքել վարդապետը ղրկեց որ երթայ
խաղաղութիւն տայ համաձայնութիւնը հաս-
տատէ. Վարդապետը եկաւ լուսաւորեալնե-
րուն բողոքները մոխիկ ըրաւ, իրաւացի գտաւ
ու ժողովուրդին քուէովը ընտրված վեց հո-
գիէ ժողով մը կազմելով տեղին ազգային գոր-
ծերուն հոգը անոնց յանձնեց.

Ժբդադաբար ասոնց առաջին գործը հա-
շիւներուն քննութիւնն ըլլալով՝ տեսան որ ե-
կեղեցիին երեք տարի առաջ ունեցած 42,000
ղուրուշի գումարը, երեք տարուան շահն ալ վը-
րան աւելնալով եկեղեցիին երեք տարուան եկա-
մուտին յաւելուածովը մեկտեղ շատցել շատցել
35,000 ղուրուշի չափը է.

Ըռ քեզի նոր կռիւ մ՛ալ. բայց ժողովը խո-
հեմութիւն ընելով գործը չը ցանցընեց. հապա
Թադէոս եպիսկոպոսը այցելութեան ելած եւ
մօտ օրէն Կելիպօլու դալու վրայ ըլլալով՝ սպա-
սեց որ անի դայ ու այս յաւելման տեղ բար-
ձուի կրող հաշիւները անոր ներկայացընեն.

Ոն կը հասնի Առաջնորդը, Առաքել վար-
դապետին ներկայութեանը եզածներուն տե-
ղեկագիրը իրեն ներկայացուցին, որուն օրինակ-
ներէն Սուտանդնուպօլիս Պատրիարքարան ալ
ղրկրված էին. Ամեն մարդ կը հաւատար (բայց ՛ի
մենէ) որ Առաջնորդը վարդապետին ըրածները
պիտի հաստատէր. բայց անի ամեն բան տեսին
ու վրայ, ամեն կարգադրութիւն չեղածին պես
ըրաւ. ժողովուրդին ընտրած վեց անձինքը ձը-
գեց ու անոնց տեղը իր քեֆին ուղած ու խել-
քին եկած մարդիկը դրաւ. եւ ասանկով բոլո-
րովին խաւարեալ ժողով մը կազմեց. Ասկէ զատ

տեղին քահանան ալ որ ժողովուրդին հետ գոր-ծելու ամենամեծ եղեռնագործութիւնը ըրեր էր, իր պաշտօնէն հանեց եւ անոր տեղը խա-ւարեալ գաղափարներու մէջ թրծըված քահա-նայ մը դրաւ, որ իր Եպիսկոպոսին պէս կըը-թութեան կողմէն շատ պակասութիւն ուներ։

Ժողովուրդին ամենամեծ մասը զայրացաւ առաջնորդին այս վարմունքին վրայ եւ շուտ մը բողոք գրեց Պատրիարքարան եւ կասկած չունի ամենեւին թէ ազգային Վարչութիւնը շուտ մը իրենց իրաւունք պիտի ընէ։—Պաթէոս ե-պիսկոպո՞ն ինչ պիտի ընէ —։

Կը հաստատեն թէ Ակնթօլուի ժողովուր-դը իրենց եկեղեցիին ստակէն գողցըվելը լսելուն վրայ չափազանց զայրացած է եւ իր բողոքը լը-սելի չըլլայ նէ՝ պատգամաւորութիւն մը պիտի ղրկէ Պատրիարքարան եւ այս գործը հոն չը լծենայ նէ՝ աղերսագիրը մ'ալ պիտի տայ այս պատգամաւորութիւնը մեծ Նպարքոսին։

ԱՐՁԱԳԱՆՔ

Առ Պ. Զամուրճի եղած խմաստուն առաջարկու-թեան մը։

Մենք Լուսաւորչակրօն Հայերս՝ ասս ա-ռաջարկութիւնը, զոր նախ Մուսայք Մաս-եաց 13 թիւին եւ ապա ձեր ազատախօս հան-դէսին 235 թուոյն մէջ կարդացինք, չը կրցինք անտարբերութեամբ հանդիսատես մնալ միան-գամայն մեր կողմէն ալ յաւելում մը չընելով յայտնապես չըսել որ ատուգիւ իրաւացի եւ օրի-նաւոր է։

Ո՛չ իրաւացի եւ օրինաւոր է կըսենք, ո-րովհետեւ խնդիրը կրօնական է։ այսինքն թէ "Հրնոպոս Պոյն Հոովմպոյն եկեղեցոյն գլուխ է ե-ղեր, եւ Պոյն այն եկեղեցոյն գլուխ կը կրնայ ե-ղեր։ որովհետեւ Պ. Զամուրճին իր սեռին մէջ աստուածապան, եւ ի կրօնականս նախան-ձաւոր կրօնագէտ մը ճանչցուած է, եւ որով-հետեւ իր լրագիրն ալ կրօնական է, հարկաւ իրեն կը պատկանի իբրեւ մեր Լուսաւորչական եկեղեցւոյն բազմագէտ ախոյեանը ատտուածա-բանօրէն պատասխանել եւ մեր եկեղեցին չքրիս-տոնեայ քարոզողներուն բերանը կարկեհնել մա-նաւանդ իւր Խոպէրն խորհրդականը ի հառաջոյս։

Պ. Զամուրճի Նըեւակի 10 թուոյն մէջ ասս անդամ անհերքելի փաստերով ի կրօնականս անկը-տիր եղող, կամ Յունաց եւ Հռովմայեցւոց ե-կեղեցիներն ալ քրիստոնեայ համարող ողջամիտ Հայոց դէմ յարձակում մը ըրեր է։ ըսելով թէ Հայրապետք ի կրօնականս և՛ի հաւատոյս ան-խարութիւն չէին ընդուներ և չէին քարոզեր։ և թէ մինչեւ ասս ներկայ կէս դարէն առաջ փաստ մը չկայ թէ Հայոց եկեղեցին ի հաւա-տոյս անխարութիւն ուներ։ և ասոնց՝ իրրեւ ըզրաւ ապացոյց, Նեստորի, Մակեդոնի եւայլն աղանդապետաց Ս. Ալինօթներէն մերժուելնին և բանադրուելնին յառաջ կը բերէ։

Տարօրինակ ապացոյց, և զարմանալի՛ քաշ-կռուտք։

Նրբեաին Հայոց ու Հռովմէական եկեղե-ցեաց մէջ ի հաւատոյս տարբերութիւն չտեսնող Պ. Զամուրճին, և այժմ ի հաւատոյս խստիւ խարութիւն քարոզող Զամուրճին, և զինքը Լուսաւորչական եկեղեցւոյ հարազատ որդի վճռող և ընդունող կրօնականները ի՞նչ կը վճռ-ռեն։ Յունաց և Հռովմայեցւոց եկեղեցիներ-ուն վրայ ի՞նչ գաղափար ունին, զանոնք քրիս-տոնեայ կը ճանչնա՞ն թէ չէ... և ի՞նչ պիտի պատասխանեն Հայոց եկեղեցին չքրիստոնեայ հրատարակող Ա. Ր. Ն. անուն Պապական վարդապետին։

Պ. Զամուրճին կըսէ որ՝ Հայոց եկեղեցին ի ը-նէրբանէ անդի ի հաւատս անխորհրդականն չէ ոանեցեր եւ ը-նէ. ի հաւատս անխորհրդականն ոանելուը՝ ընդունի (հեր-ձուած) անունը իր վրայ կը բերէ։ եւ տրտունեութեան պահանջած բան մը՝ դոյն ինք եկեղեցւոյն ընդհանուր ըլլալ։ նաեւ եկեղեցւոյ իրմէն ոանեցած փոքրիկրոմեականը վրայ ընդհան- ալ նայելու չէ եղեր։

Պ. Զամուրճինին ասս իրարու անհամաձայն խօսքերը մեզ կը պարտաւորեն սա հետեւեալ դիտողութիւնը ընել։

Ըստ Զամուրճեան բանի։

Եկեղեցի մը երբ ի հաւատս անխորհրդական ու-նի, ուրիշ քրիստոնեայ եկեղեցիներէն ընդունի կոչուելու պատճառ տուած կըլլայ։

Իսկ Հայոց եկեղեցին, որ ի վաղուց անտի ան մեծ քրիստոնեայ եկեղեցիներէն ընդունի եւ ընդունած կը կոչուէր եւ կը կոչուի դեռ։

Ուրեմն Հայոց եկեղեցին ի վաղուց անտի ի հաւատս անխորհրդական ունի եղեր եւ ունի դեռ։

Ի հաւատս խորհրդական ունեցող եւ քարոզող, կրօնական տարբերութեանց վրայ չորս խոշոր աչքով նայող կրօնագէտ խմբագիրը Պ. Զա-մուրճին երբ մեր ըսածին հակառակը կը պնդէ կը հրատարակէ զինքը որ եղբ, "Հայոց եկեղե-ցին հերձեալ է, տարաամ է, անոր մէջ Կրը-իստոս չի կայ" քարոզող Պապական վարդա-պետին դէմ իր ի հաւատս ունեցած խորհրդական մէկ սքանչելի օրինակը ցոյց տայ գործնականաբար... եթէ Լուսաւորչական եկեղեցւոյ հարազատ զաւակ է նէ իրօք։

Արդոյ խմբագիրը, բարեհաճեցէք ասս մեր աղաչանքին տեղ մը ընծայել ձեր աղատախօս հանդիսին մէջ։

* * *

ՏՊԱԳՐՈՒԹԻՒՆ Ռ. Ե. ՔԻՒՐՔՃԵԱՆ
ԿՈՍՏԱՆԴՆՈՒՊՕԼԻՍ, ՓԻՆՃԱՆՃԸԼԱՐ